

РЕЦЕНЗИЯ

върху материалите за участие в конкурс за заемане на академична длъжност "професор", област на висше образование 5. Технически науки, ПН 5.13. Общо инженерство, научна специалност „Ергономия и промишлен дизайн“, по дисциплината „Теория на композицията“, обявен от Лесотехнически университет в ДВ бр. 26/21.3.2023 г., код на процедурата WWI-P-0223-103.

Кандидат за участие в конкурса е:

1. Доц. д-р арх. Стела Борисова Ташева, единствен кандидат.

Рецензент: проф. д-р арх. Регина Павлова Райчева, професор по ПН 5.13. Общо инженерство, пенсионер.

1. Кратки биографични данни за кандидата

Доц. д-р арх. Стела Борисова Ташева е родена на 11.10.1978 г. в гр. София. Средното си образование завършва през 1995 г. в Националната природо-математическа гимназия „Акад. Любомир Чакалов“ в София. От 1995 до 2001 г. учи в УАСГ, специалност „Архитектура“, ОКС „магистър“, и се дипломира в катедра „Жилищни сгради“ през 2001 г. От 2003 до 2009 година работи като архитект в различни архитектурни бюра в Ботевград и София. От 2009 до 2012 година е докторант в БАН, Институт за изследване на изкуствата. Дисертацията си на тема „Семиотика на архитектурната графика“ защитава през 2012 г. и придобива научна степен „Доктор“ по Теория и история на архитектурата. Заема академичната длъжност главен асистент през 2012 г., и академична длъжност „доцент“ по специалността „Теория и история на архитектурата“ през 2015 г. в ИИИЗк. при БАН, а академичната длъжност „доцент, висше училище“ във ЛТУ – с приравняване по документи – през 2018 г. Трудовият ѝ стаж в Лесотехническият университет в катедра „Интерииор и дизайн за мебели“ е 5 години и 18 месеца към 30.03.2023 г.

2. Съответствие на подадените документи и материали на кандидата с изискуемите съгласно Правилника за РАС в ЛТУ;

Подадените документи и материали на доц. д-р арх. Стела Борисова Ташева съответстват напълно с изискуемите, съгласно Правилник за развитие на академичния състав в Лесотехническият Университет. Документите и публикациите са подредени прегледно, като са приложени две монографии и подвързаните томове с трудовете по реда на изброяването им в „Списък на публикации, изобретения, цитирания и други научно-приложни резултати“, без да са номерирани. При някои редът на страниците в подвързаните томове е объркан (номер 20).

3. Оценка на учебно-преподавателската дейност на кандидата

Кандидатката Стела Борисова Ташева започва да преподава в ЛТУ като хоноруван асистент през 2012 г. по дисциплината „Теория на композицията“ за специалност „Инженерен дизайн (интериор и дизайн за мебели)“. Трудовият ѝ стаж в ИИИЗк. при БАН е общо 11 години, 3 месеца и 23 дни, от които 5 години и 8 месеца като доцент. Заема академична длъжност „Доцент, висше училище“ в Лесотехническият университет за периода от 2018 г. до момента. От 2018 г. до 2021 г. е на непълно работно време (4 часа), а след 2021 г. преминава на пълно работно време, с общ трудов стаж в ЛТУ към момента 5 години и 18 дни към 30 март 2023 г. Кандидатката Стела Борисова Ташева извежда лекции и упражнения по „Теория на композицията“ и „Формообразуване“ за специалността

„Инженерен дизайн (Интериор и дизайн за мебели)“, ОКС Бакалавър, както и „Представяне на дизайнерски проекти“, „Въведение в дизайна на градската среда“ и „Дизайн на осветителни тела“ за ОКС Магистър на същата специалност.

Оценката за преподавателската ѝ дейност е много добра. Кандидатката въведе колективно оценяване на студентите по дисциплините „Формообразуване“ и „Теория на композицията“, което се извършва в края на семестъра в присъствието на поканени преподаватели от катедра ИДМ. Студентите участват в т.нар. „Видеомаратон“ и показват своите курсови проекти пред поканените преподаватели, и получават оценки от тях. Кандидатката участва в екипа преподаватели за ежегодния учебен модул „Дизайн-проект“, който се провежда в 5-ти семестър със студентите от 3-ти курс, сп. ИДМ.

Доц. Стела Ташева ръководи и има защитили дипломанти от специалност ИДМ, ОКС Бакалавър – 5 души. Кандидатката има общо трима успешно защитили докторанти, двама в БАН, един – в ЛТУ, като по този показател има 120 точки в Справка-самооценка.

4. Оценка на научната, научно-приложната и публикационната дейност на кандидата

Доц. д-р Стела Борисова Ташева представя в конкурса следните материали, съответстващи на група показатели **А, В и Г** от Минимални изисквания за заемане на академична длъжност „професор“, научна област 5. „Технически науки“, професионално направление 5.13 „Общо инженерство“: Кандидатката е представила за рецензиране общо **43 труда**, както следва:

А. Дисертационен труд за присъждане на ОНС „Доктор“ – **50 точки**.

В3. Хабилизационен труд – монография, обем 126 с., **1 брой – 100 точки**.

Г5. Публикувана монография, която не е представена като основен хабилизационен труд, в съавторство с един автор, обем 176 с., **1 брой – 0 точки**.

Г6. Публикувана книга на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, **1 брой – 30 точки**.

Г7. Научни публикации в издания, които са реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация, **6 броя – 160 точки**.

Г8. Научни публикации в нереферирани списания с научно рецензиране или в редактирани колективни томове, **31 броя – 383.33 точки**.

Г9. Публикувани глави от колективни монографии: **3 броя – 15 точки**.

Представената „Справка – самооценка за съответствие на научната продукция с минималните национални изисквания“ под номер 8 в документите, е коректно направена и отразява основните научни постижения (публикувана монография, книги, статии и доклади от конференции у нас и в чужбина и цитирания на научните публикации) със следните изключения:

- включената публикация под номер Г5.1 не е монография, а сборник от вече публикувани на английски, български и руски език статии, и повтаря тяхното съдържание на български език. Поради това считам, че точките, дадени за тази публикация (15 точки), трябва да отпаднат от общия брой точки за група показатели „Г“.
- На три места се повтаря тематиката на „Сградата на БАН“: в публикации с номера Г8.16, Г8.20 и Г9.2, от които не признавам последната публикация (10 точки), поради това, че е почти идентична с публикуваната на английски език статия Г8.20. Така сборът за група показатели „Г“ реално е **588,33**.

Всичко точки по група показатели „А“ – **50 точки**

Всичко точки по група показатели „В“ – **100 точки**
Всичко точки по група показатели „Г“ – **588,33 точки**
Всичко точки по група показатели „Д“ – **156 точки.**
Всичко точки по група показатели „Е“ – **170 точки.**

Общият брой на точките в такъв случай се получава **1064,33 точки**, което значително надхвърля изискуемите 600 броя точки за академичната длъжност „професор“.

4.1. Участие в научни, научно-приложни и образователни проекти

Кандидатката е участник в научния проект „Българският 20-ти век в изкуствата и културата“ финансиран от „Фонд Научни изследвания“ по договор №ДФНИ-КО2/9 от 12.12.2014 г. Резултатите от разработката са публикувани в колективното издание със същото заглавие с още 6 съавтори.

По същество, работата върху книгата „Архитектурни образи – България през втората половина на ХХ век“ – том I, представлява изследователски проект, който е финансиран от Националния институт за недвижимо културно наследство и Камарата на архитектите в България. Тази публикация е придружена от няколко изложби и събития, и представлява важна крачка в оценката на наследството на 20-ти век.

Общо за група показатели „Е“ точките са **170**.

4.2. Характеристика на публикуваните научни резултати

Кандидатката доц. Стела Ташева представя следните трудове, класифицирани по вид: 1 хабилитационен труд – монография, 1 монография в съавторство и 40 бр. публикации в научни издания, както следва: Статии в научни списания с импакт-фактор: няма; в реферирани издания в Web of Science и/или SCOPUS – 6 броя; в нереферирани списания – 23 броя; в редактирани колективни томове – 8 броя, в колективни монографии – 3 броя. Класификацията по важност на трудовете на кандидатката са както следва: статии в списания с Импакт-фактор – няма; статии в реферирани издания в Web of Science и/или SCOPUS – 6 броя; в нереферирани списания - 23 броя; в редактирани колективни томове – 8 броя; в колективни монографии – 3 броя. По място, статиите са публикувани в България – 27 броя, в чужбина – 13 броя, общо – 40 броя. Според език на публикуване, на български език са 20 броя, на руски език са 2 броя и на английски език са 18 броя. Накрая, по брой на съавторите: самостоятелни са 11 броя, с един съавтор са 25 броя, с двама съавтори са 2 броя, и с шест съавтори е 1 брой публикация.

По група показатели „Г“ доц. Стела Ташева събира общо **588,33 точки**, което надвишава три пъти изискуемия минимум от 200 точки съгласно Правилника за развитието на академичния състав в Лесотехническият университет.

4.3. Отражение на научната дейност на кандидата в литературата (цитируемост)

В своята „Справка-самооценка“, доц. Стела Ташева е доказала **156 точки** в група показатели от Д12 до Д15, които са разпределени, както следва:

- Д12: Цитирания или рецензии в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация или в монографии и научни томове – **100 т.**
- Д13: Цитирания в монографии и колективни томове с научно рецензиране – **6 т.**
- Д14: Цитирания или рецензии в нереферирани списания с научно рецензиране – **20 т.**
- Д15: Рецензии за реализирани авторски продукти в специализирани издания в областта на архитектурата или дизайна – **30 т.**

Сумата от тази група показатели „Д“ е **156 точки** и надхвърля изискуемите 100 точки и доказва, че доц. Стела Ташева е добре известна както сред учените от БАН, така и сред преподавателите от УАСГ, ЛТУ и др. висши училища, където се преподава архитектура и интериорен дизайн у нас и в чужбина.

4.4. Приноси в трудовете на кандидата (научни, научно-приложни, приложни)

Кандидатката доц. Стела Борисова Ташева публикува в списания, реферирани в реферирани издания в Web of Science и/или SCOPUS и участва в конференции на БАН, ЛТУ и други университети със свои материали. Работата ѝ като изследовател в големи колективни енциклопедични издания е особено ценна от гледна точка на осмисляне и оценка на българската архитектура, и е от подчертан интерес за изследователи на българското културно наследство.

Научните резултати са главно в областта на теоретичните изследвания на архитектурата и нейния исторически контекст, на връзката ѝ с другите области на изящните и приложни изкуства, на важни творци в областта и значими развития в професионалната практика на архитектурата и архитектурното образование. Разгледани са въпросите на дигиталните средства в архитектурното и дизайнерско проектиране от гледна точка на композиционните средства. Необходимо е да уточним, че кандидатката разглежда предимно дизайна за архитектурата и интериорния дизайн, и по-малко продуктивния дизайн.

Без да бъдем напълно изчерпателни, може да се каже, че в трудовете на кандидатката се установяват следните приноси:

1. Научни приноси:

1.1. В хабилитационния труд (монографията), под номер В3.1:

- a. Изясняване и анализиране на понятията „инженерна и архитектурна графика“ и „компютърна графика“.
- b. Тенденции в съвременното композиционно развитие на проекти под влияние на навлизането на дигиталните средства в архитектурата. Установени са следните тенденции: възприятието на мащаба като композиционно средство (свръх мащабът в рекламата и архитектурата), използването на гещалт-теорията (отношението към двойственото и илюзорното) и представянето на движение (посредством светлинни илюзионни подходи или посредством директни трансформации).
- c. Проследяване в най-новата история на архитектурната практика и образование на навлизането на дигиталните средства. Извършено е посредством преглед на основните публикации и развитието на образованието, както и навлизането им в професионалната дейност на архитекти и дизайнери. Тук кандидатката разглежда три отчетливи периода (преди 90-те г. на 20-ти век; от 90-те до 2010 г.; и 2010-2020 г.).

1.2. В представените останали публикации, основен принос са теоретичните изследвания в областта на съвременната българска и световна архитектура, и по-малко – на съвременния дизайн.

- a. Трудове, които изследват същността и значението на архитектурното развитие у нас и в чужбина и тяхното взаимодействие в периода от началото на 20-ти век до днешно време, с акцент на втората половина на века, с номера Г8.8, Г8.11, Г8.16, Г8.17, Г8.18, Г8.19, Г8.20, Г8.21, Г8.22, Г8. 24, Г8.26, Г8.28.
- b. Осмислянето и анализът на социалистическия период в България и връзката му със световното развитие на архитектурата е характерен за кандидатката принос, в трудовете с номера Г8.1, Г9.1, Г9.3, както и неприложения в списъка с публикациите труд „Архитектурни образи. България през втората половина на XX в.“ Трудът е приложен в точката „Рецензии за реализирани авторски

продукти в специализирани издания в областта на архитектурата или дизайна“.

- c. Анализ на творчеството на значими архитекти. Тук се включват автори както от античността (Витрувий) и от XX в. (Льо Корбюзие), така и български архитекти от XX в. (арх. Пенчо Койчев, арх. Наум Торбов), в трудове с номера Г8.2, Г8.4, Г8.6, Г8.13, Г9.2. Тук може да се причисли и статията за ролята на семейните двойки в изкуството и архитектурата (Чарлз Рени Макинтош и Маргарет Макдоналд Макинтош, Робер и Соня Делоне, Йозеф и Ани Алберс, Питър и Алисън Смитсън, Чарлз Иймс и Рей Кайзер) под номер Г7.5. Особено интересен анализ представлява проучването „Льо Корбюзие и следвоенната архитектурна графика в България“ (2017), под номер Г8.6, в което се проследяват периодите с идеологически обусловено negliжиране или обратно, висока оценка на тази ключова фигура за XX век.
 - d. Изследвания на форми и модификации на съвременната архитектурна графика и нейните отражения в артефакти и реализации (хабилитационен труд под номер В3.1);
 - e. Изследване на архитектурни мотиви и изображения върху предмети и продукти на изкуството и дизайна (в съавторство с д.и.н. доц. С. Лозанова), където освен това е включено и киното, по-специално архитектурната среда като фон на кинематографичното действие, под номера Г7.4, Г7.6, Г8.11.
2. Научно-приложни приноси:
 - a. Документиране на работни практики, форми на обучение и техники в областта на дигиталните средства, с номера В3.1, Г8.3, Г8.9. В хабилитационния труд се посочват три основни периода на развитие на дигиталните средства у нас (до 90-те г., от 90-те г. до 2010 г., и след 2010 г.).
 - b. Навлизане на тенденции в композицията при архитектурата посредством дигитални средства в осветлението, илюзионистичните ефекти (мапинг), виртуална реалност и трансформации, в трудовете В3.1 и Г8.24, Г8.26.
 - c. Констатацията за навлизането на следните тенденции в дизайна: емоционален, наративен, клубен и интуитивен дизайн в труд с номер В3.1.
 3. Приложни приноси:
 - a. Достъпно и систематизирано представяне на ключови композиционни термини и решения, като симетрия и асиметрия, баланс, хармония, йерархичност (съподчиненост), статика, динамика, гещалт-възприятието, представяне на пространство и движение в двумерна среда, търсене на емоционално или семиотично въздействие, и др., в труд под номер В3.1. Приложната сфера е образованието – средно специално и висше, с цел ефективно запознаване на студентите с теорията на композицията.

5. Оценка на личния принос на кандидата

От предоставените материали по обявения конкурс за доцент смятам, че кандидатката има добро съотношение на трудове, които са създадени в съавторство (28), и нейни лични трудове (11). Приложен е и разделителен протокол за трудове, създадени в съавторство с д.и.н. доц. Саша Лозанова (50% участие). За трите (всъщност четирите) големи сборници (под номера Г9.1, Г9.2, Г9.3 и съответно с рецензии за книгата и изложбите “Архитектурни образи. България през втората половина на XX век“ под номер Д15.1, 2 и 3) има посочени отделните глави, на които автор е кандидатката Стела Ташева. Считам, че личният принос на кандидатката е отчетлив, и е нейно собствено дело. Доц. д-р арх. Стела Ташева е добре позната като изследовател на българската архитектура от

близкото минало, цитирана е у нас и в чужбина, и заслужено е спечелила обществен интерес на медиите и специалистите към гореспоменатата книга и изложби под мотото „Архитектурни образи. България през втората половина на XX век“.

6. Критични бележки и препоръки

Въпреки несъмнените си постижения (широкото ѝ участие в съвместни публикации, застъпващи история и теория на архитектурното творчество в България), препоръчвам кандидатката да бъде по-прецизна в изказа, да прави повече самостоятелни публикации в бъдеще, и да публикува в списания с импакт фактор.

Имам следната забележка по отношение на приносите в монографията под номер В3.1 (Дигитални средства и дизайн: теория на композицията, 2022), те са посочени прекалено кратко, докато в представената справка 9. „Справка за приносите в трудовете“ това е направено на четири страници. В същия труд основната теза, че „дигиталните средства имат свой съществен принос в процеса на проектирането, който надминава „мисленето с ръка“ (стр. 15), характерно за хартиения запис“, противоречи на авторовото заявление на стр.8, че в труда „се интересува от първоначалните фази на възникването на архитектурната композиция“. Именно в първоначалните фази на проектирането ръчното скициране (макар то също да премина върху дигитални средства – планшети и т.н.) има ключова роля. Компютърната графика е от значение в по-късен етап за изследването на вариантите на вече съществуващото решение и изготвянето на документацията; както и при промените, които се налагат в работната документация. Но тези вариации се появяват едва след като основната идея вече е генерирана. Редица примери от творчеството на изявени дизайнери, доказват ролята на ръчните скици преди тази на дигиталните средства и дизайн, тези примери би трябвало да се проследят в монографията. Не на последно място, в монографията има повторение на две статии (под номера Г8.3 от 2016 г. и Г8.9 от 2017 г.), допълнени в общия обем на монографията с проучване на други аспекти на темата.

В монографията под номер Г5.1 „Архитектура в изкуството – изкуство в архитектурата“, съавторска публикация заедно с д.и.н. доц. Саша Лозанова, при рецензирането на трудовете се констатира повторение на общо 10 глави от общо 11 от монографията с такива от „Списък на публикации“ в документите на кандидатката с номера, както следва: Г7.4, Г7.6, Г8.11, Г8.14, Г8.16, Г8.17, Г8.23, Г8.31, Г8.33 и Г8.36. Тази публикация, с иначе красиво графично оформление, на практика представлява един сборник от статии, обединени от общата тема архитектура и изкуство. Поради това не мога да я приема за монография, а единствено за сборник от вече публикувани другаде материали.

Полезно би било, като преподавател в Лесотехническия университет, кандидатката да публикува учебни материали и да доразвие интересите си в научни изследвания в областта на интериора и продуктивния дизайн.

7. Лични впечатления

Познавам доц. д-р арх. Стела Борисова Ташева от 2015 година, откакто тя започна да води упражнения и след това – лекции по дисциплината „Теория на композицията“ и „Формоизграждане“ за специалността „Инженерен дизайн“. Колегата Стела Ташева се отличава с комуникативност, задълбоченост като учен и преподавател, и добри

отношения с колегите си от катедра „Интериор и дизайн за мебели“. Оценявам ентузиазмът ѝ по отношение на използване на новаторски методи при обучението на студентите от сп. „Инженерен дизайн“, както и работата с докторанти, приключила в ЛТУ с добрата защита на нейна докторантка миналата година. Поради по-краткия период на работата ѝ в Лесотехническия университет, мога да ѝ пожелаая успешна по-нататъшна работа във всички дейности като преподавател и учен.

8. Заключение

Независимо от направените критични забележки, целта на която не е да омаловажат труда и достиженията на кандидатката, и въз основа на всичко казано до тук за резултатите от научната публикационна дейност, преподавателската работа и научните приноси в представените трудове, ПРЕДЛАГАМ кандидатът Д-Р АРХ. СТЕЛА БОРИСОВА ТАШЕВА да заеме академичната длъжност „професор“ по дисциплината „Теория на композицията“ от професионално направление 5.13. Общо инженерство.

Подпис на рецензента:
(проф. д-р арх. Регина Павлова Райчева)

Рецензията е предадена на: 27.7.2023 г.